

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS MAŽMENINĖS PREKYBOS ĮMONIŲ NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2015 m. kovo 2 d. Nr. 7D – 1
Vilnius

Ižanga

(1) Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo¹ (toliau taip pat – MPĮNVDĮ, Įstatymas) 4 straipsnio 1 dalimi, vykdo šio įstatymo kontrolę. Vadovaudamasi Įstatymo 14 straipsniu, Konkurencijos taryba atlieka Įstatymo stebėseną ir nuo 2011 metų kiekvienais metais iki kovo 1 dienos teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę šio įstatymo stebėsenos pažymą, kurioje nurodomi priimant šį Įstatymą siekti tikslai, priėmus Įstatymą pasiekti tikslai, neigiamos pasekmės (jei tokių buvo) ir, esant būtinybei, – pasiūlymai dėl šio Įstatymo tobulinimo arba išvada, kad tokios būtinybės nėra. Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo stebėsenos pažymos buvo pateiktos 2011 m.², 2012 m.³, 2013 m.⁴, 2014 m.⁵ Vykdomos stebėsenos laikotarpis apima vienerius kalendorinius metus, tai yra 2014 metus.

(2) Be kita ko, atkreiptinas dėmesys, jog siekiant įvertinti galimas teigiamas ar neigiamas MPĮNVDĮ įgyvendinimo pasekmes, šioje stebėsenos pažymoje buvo vertinami ir 2009-2013 m. laikotarpio statistiniai duomenys, susiję su tiekimo ir mažmeninės prekybos rinkų pokyčiais.

(3) Stebėsenos pažymoje pateikiama tik apibendrinta MPĮNVDĮ stebėsenos informacija, kuri nereiškia individualios situacijos vertinimo. Stebėsenos pažyma iš esmės yra informacinio pobūdžio dokumentas, kuriame pateikiami teiginiai ir išvados neapriboja Konkurencijos tarybos atliekant tyrimus dėl galimų Įstatymo pažeidimų.

I. Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymu siekti tikslai

(4) MPĮNVDĮ 1 straipsnis nurodo, kad šiuo įstatymu siekiama riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių (toliau taip pat – didieji prekybos tinklai, MPĮ) rinkos galios panaudojimą bei užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą. Kaip nurodoma Įstatymo projekto aiškinamajame rašte⁶, dėl nesąžiningo rinkos galios panaudojimo nepagrįstai pablogėja tiekėjų padėtis, o tai mažina šalies bendrą gamybos konkurencingumą. Be to, didelės rinkos galios neturinčios mažmeninės prekybos įmonės, negalėdamos užsitikrinti panašių tiekimo sąlygų, negali konkuruoti ir yra priverstos trauktis iš rinkos. Didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės gali primesti nesąžiningas sąlygas tiekėjams. Siekiant apriboti didžiųjų prekybos tinklų rinkos galios panaudojimą, Įstatymo 3 straipsnyje yra pateiktas

¹ Prieiga per: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E0162CE3FB9/wrcjjdgHEG>.

² Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2011-03-01.pdf.

³ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2012-03-05.pdf.

⁴ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2013-02-28.pdf.

⁵ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

⁶ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2.

baigtinis draudžiamų nesąžiningų veiksmų sąrašas tiekėjų atžvilgiu.

(5) MPĮNVDĮ taikomas mažmenine prekyba Lietuvos Respublikoje besiverčiančioms didelę rinkos galią turinčioms įmonėms. Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė apibrėžiama kaip ūkio subjektas, besiverčiantis mažmenine prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maistas, gėrimai ir tabakas, ir vienas arba kartu su tokia pat prekyba besiverčiančiais su juo susijusiais ūkio subjektais atitinkantis parduotuvių skaičiaus ir ploto bei bendrųjų pajamų rodiklius:

(a) iš visų Lietuvos Respublikoje valdomų parduotuvių bent 20 parduotuvių yra ne mažesnio kaip 400 m² prekybos ploto; ir

(b) bendrosios pajamos paskutiniiais finansiniais metais yra didesnės negu 116 milijonų eurų (400 milijonų litų). Jeigu mažmeninės prekybos įmonė yra užsienio valstybės ūkio subjektas, bendrosios pajamos būtų skaičiuojamos kaip pajamų, gautų Lietuvos Respublikoje, suma.

(6) Šiuo metu Lietuvoje mažmeninės prekybos įmonių, turinčių didelę rinkos galią, kriterijus atitinka 4 mažmeninės prekybos įmonės: MAXIMA LT, UAB, uždaroji akcinė bendrovė „PALINK“ (toliau – UAB „PALINK“), uždaroji akcinė bendrovė „RIMI LIETUVA“ (toliau – UAB „RIMI LIETUVA“) bei uždaroji akcinė bendrovė „NORFOS MAŽMENA“ (toliau – UAB „NORFOS MAŽMENA“).

(7) Pagal MPĮNVDĮ 2 straipsnio 3 dalį tiekėjas yra suprantamas kaip maisto prekių ir gėrimų tiekėjas, t. y. asmuo, pagal didmeninio pirkimo–pardavimo sutartį parduodantis mažmeninės prekybos įmonei maisto prekes ir (ar) gėrimus, skirtus parduoti vartotojui.

(8) Atsižvelgiant į tai, laikytina, kad stebėsenos laikotarpiu Įstatymas reguliavo 4 didžiųjų prekybos tinklų veiksmus maisto prekių ir gėrimų tiekėjų atžvilgiu.

II. Konkurencijos tarybos veiksmai, įgyvendinant Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo kontrolę ir stebėseną

2.1. Konkurencijos tarybos sprendimai ir teismų praktika

(9) Kaip nurodyta Konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 28 d. MPĮNVDĮ stebėsenos pažymoje, 2014 m. Konkurencijos taryba priėmė 2 sprendimus⁷, kuriais konstatavo, jog MAXIMA LT, UAB bei UAB „NORFOS MAŽMENA“ ir su ja susijusi uždaroji akcinė bendrovė „RIVONA“ (toliau – UAB „RIVONA“) pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio reikalavimus.

(10) Pirmuoju atveju Konkurencijos taryba pripažino, kad MAXIMA LT, UAB pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą, draudžiantį reikalauti priimti neparduotas maisto prekes, nes sudarydama sutartis su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais, nustatė, kad MAXIMA LT, UAB turi teisę be apribojimų grąžinti maisto prekes bei gėrimus tiekėjams, o šie turi pareigą tokias grąžinamas prekes priimti.

(11) Konkurencijos taryba konstatavo, kad tokiais MAXIMA LT, UAB draudžiamais veiksmais yra bloginama tiekėjų padėtis, kadangi tiekėjui neproporcingai perkeliama rizika, susijusi su įmonės jau įsigytų prekių pardavimu vartotojams. Taip pat Konkurencijos taryba pažymėjo, kad tiekėjui sutartinėmis nuostatomis nepagrįstai perkėlus riziką, mažmeninės įmonės veiksmai galėjo neigiamai paveikti tiekėjo galimybes planuoti investicijas ir taikyti naujoves dėl sumažėjusių pajamų ir atsirandančio didesnio neapibrėžtumo. Už nustatytą pažeidimą, vadovaudamasi objektyvumo ir

⁷ Konkurencijos tarybos 2014 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 1S-8/2014 „Dėl MAXIMA LT, UAB veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio reikalavimams“ (prieiga per: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1510) bei 2014 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 1S-11/2014 „Dėl UAB „RIVONA“ ir UAB „NORFOS MAŽMENA“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio reikalavimams“ (prieiga per: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1511).

proporcingumo principais ir atsižvelgusi į pažeidimo pobūdį, trukmę, mastą, atsakomybę lengvinančią aplinkybę (bendrovė ėmėsi aktyvių veiksmų ir užkirto kelią žalingoms pažeidimo pasekmėms), Konkurencijos taryba MAXIMA LT, UAB skyrė 40 000 litų (11 584,80 eurų) pinigine baudą.

(12) Be kita ko, pažeidus MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto reikalavimus, o taip pat ir MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimus⁸ Konkurencijos taryba pripažino ir UAB „NORFOS MAŽMENA“, ir su ją susijusią UAB „RIVONA“. Tokias išvadas Konkurencijos taryba padarė įvertinusi, jog minėtos bendrovės didmeninio pirkimo-pardavimo sutartyse su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais įtvirtino MPĮNVDĮ reikalavimus pažeidžiančias nuostolių kompensavimo sumažinus prekės kainą vartotojams bei prekių grąžinimo nuostatas.

(13) Kaip pažymėjo Konkurencijos taryba, tokiu būdu UAB „NORFOS MAŽMENA“ ir UAB „RIVONA“ neproporcingai perkėlė tiekėjams riziką ir nuostolius, susijusius su jau įmonių įsigytų prekių pardavimu. MPĮNVDĮ yra numatyta, kokia apimtimi Įstatyme nurodytais atvejais gali būti paskirstyta rizika tarp tiekėjo ir mažmeninės prekybos įmonės. Būtent mažmeninės prekybos įmonė gali geriausiai įvertinti prekių pardavimo riziką ir, atitinkamai, planuoti užsakomų maisto prekių ir gėrimų kiekius.

(14) Konkurencijos taryba pripažino, kad įmonių veiksmai, susiję su maisto prekių ir gėrimų tiekimo sutartimis, galėjo neigiamai paveikti tiekėjų galimybes planuoti investicijas ir taikyti naujoves dėl sumažėjusių pajamų ir padidėjusio neapibrėžtumo. Už pažeidimą, vadovaudamasi objektyvumo ir proporcingumo principais ir atsižvelgusi į pažeidimo pobūdį, trukmę, mastą bei kitas reikšmingas aplinkybes, Konkurencijos taryba UAB „RIVONA“ ir UAB „NORFOS MAŽMENA“ skyrė bendrą 90 000 litų (26 065,80 eurų) pinigine baudą.

(15) Pažymėtina jog UAB „RIVONA“ ir UAB „NORFOS MAŽMENA“ Konkurencijos tarybos sprendimą apskundė Vilniaus apygardos administraciniam teismui (toliau –VAAT). 2014 m. lapkričio 17 d. VAAT išnagrinėjęs pareiškėjų skundą atmetė jį kaip nepagrįstą ir paliko galioti Konkurencijos tarybos sprendimą⁹.

(16) Šiuo sprendimu VAAT pritarė Konkurencijos tarybos pozicijai¹⁰, kad Įstatymo 3 straipsnio pažeidimui konstatuoti pakanka, kad mažmenine prekyba Lietuvos Respublikoje besiverčianti didelę rinkos galią turinti įmonė, būtų atlikusi MPĮNVDĮ 3 straipsnio sąraše numatytus draudžiamus veiksmus. Todėl, kaip pažymėjo teismas, tokiu atveju įrodant MPĮNVDĮ nuostatų pažeidimą, užteko nustatyti, kad MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 ir 7 punktuose įtvirtintos nuostatos yra įrašytos su tiekėjais sudarytose sutartyse.

(17) Taip pat VAAT palaikė Konkurencijos tarybos poziciją, kad MPĮNVDĮ pažeidimo faktui nustatyti Konkurencijos taryba neprivalo vertinti, ar sutartyse įtvirtintos nuostatos buvo taikytos praktikoje ir, ar dėl šių nuostatų kilo neigiamų pasekmių tiekėjams. Pasekmių nustatymas turėtų įtakos baudos, skiriamos už MPĮNVDĮ pažeidimą, dydžiui. Kaip tik šią aplinkybę ir įvertino Konkurencijos taryba skirdama baudą¹¹.

(18) Be kita ko, VAAT patvirtino, jog Konkurencijos taryba pagrįstai nustatė, kad įtvirtinus sutartyse reikalavimą padengti nukainavimo nuostolius bei prievolę sumokėti baudą, kurios dydis

⁸ MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 punktas draudžia didelę rinkos galią turinčiai mažmeninės prekybos įmonei reikalauti iš tiekėjo, kad pastarasis kompensuotų mažmeninės prekybos įmonės negautą arba gautą mažesnę, negu tikėtasi gauti, pelną už prekių, gautų iš tiekėjo, pardavimą. Kaip jau minėta, to paties straipsnio 1 dalies 7 punktas draudžia reikalauti iš maisto prekių ir gėrimų tiekėjo priimti neparduotas maisto prekes, išskyrus negreitai gendančias supakuotas maisto prekes, jeigu jos yra saugios, kokybiškos, galioja ne mažiau kaip 1/3 nustatyto tinkamumo vartoti termino arba jų tinkamumo vartoti terminas neribojamas, ir dėl jų grąžinimo yra išankstinis susitarimas.

⁹ VAAT 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-6431-189/2014, UAB „Norfos mažmena“, UAB „Rivona“ prieš Konkurencijos tarybą.

¹⁰ Šią Konkurencijos tarybos poziciją, be kita ko, patvirtino ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2013 m. spalio 18 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1014/2013, UAB „Palink“ prieš Konkurencijos tarybą.

¹¹ Primintina, jog tuo pagrindu, kad faktinių draudžiamų veiksmų pasekmių nustatyta nebuvo, LVAT sumažino skirtą UAB „PALINK“ baudą.

padengtų nukainavimo nuostolius, UAB „RIVONA“ ir UAB „NORFOS MAŽMENA“ pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintus reikalavimus.

(19) Tuo tarpu dėl MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto pažeidimo, VAAT pažymėjo, kad Konkurencijos taryba išsamiai išanalizavusi su tiekėjais sudarytų pirkimo – pardavimo sutarčių nuostatas turėjo pagrindą konstatuoti šį pažeidimą. Kaip pažymėjo teismas, iš sutarčių turinio nustatyta, kad jose įtvirtintos gana abstraktaus pobūdžio nuostatos, kuriose nėra nurodytų MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatytų išimčių. Be to, sutartyse įtvirtintos papildomos prekių gražinimo sąlygos (kai prekės yra nepaklausios, pasibaigus sezonui ar akcijai, pasikeitus jų kainai mažmeninėje ar didmeninėje rinkoje, kai prekės nerealizuojamos daugiau kaip du mėnesius) neužtikrina MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatytų sąlygų laikymosi.

(20) Be kita ko, VAAT patvirtino, jog pažyma yra apibendrinamojo pobūdžio dokumentas. Teismas pažymėjo, jog neanalizavus individualių aplinkybių, pareiškėjams negalėjo sukelti lūkesčių, kad sutarties nuostatos atitinka MPĮNVDĮ. Taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad MPĮNVDĮ įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 1 d., todėl prekių pirkimo-pardavimo sutartys turėjo būti parengtos/ rengiamos atsižvelgiant į šio įstatymo nuostatas, o tai, kad pažymose nekonstatuota sutarčių neatitikimo įstatymo nuostatoms, nepaneigia pareigos laikytis šio įstatymo nuostatų.

2.2. Apklausų metu gautų duomenų analizė ir apibendrinimas

(21) Konkurencijos taryba vykdydama MPĮNVDĮ įgyvendinimo stebėseną atliko dvi maisto prekių ir gėrimų tiekėjų bei didžiųjų prekybos tinklų apklausas raštu. Vienu atveju buvo siekiama surinkti duomenis dėl aplinkybių, susijusių su baudų įtvirtinimu sutartyse ir jų taikymu praktikoje. Kitu – buvo atlikta kasmetinė apklausa dėl Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo įgyvendinimo, įstatymo nuostatų taikymo.

2.2.1. Apklausos dėl baudų, taikomų tiekėjams, rezultatai

(22) 2014 m. vasario 28 d. MPĮNVDĮ stebėsenos pažymoje Konkurencijos taryba pažymėjo, jog dauguma 2013 m. apklausoje dalyvavusių tiekėjų pasisakė, kad MPĮ taiko neproporcingai dideles baudas už kiekvieną prekių tiekimo pažeidimą ar kitus didmeninio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygų neatitikimo atvejus¹². Taip pat nurodė, kad tiekėjai akcentavo, jog ypač neproporcingai dideles baudas didieji prekybos tinklai skiria už užsakymų prekių akcijoms neįvykdymą, kuomet prekių kiekiai užsakomi neatsižvelgiant į tiekėjo pajėgumus, o už jų nepristatymą skiriamos baudos, kelis kartus viršijančios galimai patirtus nuostolius. Kadangi MPĮNVDĮ tiesiogiai nėra numatyti tokie draudžiami veiksmai, kurie apimtų ir nepagrįsto dydžio baudų skyrimą, tiekėjai siūlė praplėsti įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje numatytų draudžiamų veiksmų sąrašą arba patikslinti jau esamą sąrašą.

(23) Siekdama įvertinti šiuos tiekėjų pasiūlymus, Konkurencijos taryba raštu apklausė maisto prekių ir gėrimų tiekėjus bei didžiuosius prekybos tinklus.

(24) Klausimai dėl taikomų baudų, jų pokyčių, ginčų dėl baudų skyrimo sprendimo galimybių ir būdų, o taip pat ir galimų baudų skyrimo problemos sprendimo būdų buvo pateikti 100 tiekėjų ir 4 mažmeninės prekybos įmonėms.

(25) Atsakymus į Konkurencijos tarybos klausimus pateikė 70 iš 100 apklaustų tiekėjų, taip pat ir visos apklaustos MPĮ. Kadangi vienas iš nurodytų 70 respondentų nurodė tik sumokėtų baudų apimtį, tačiau detalesnių atsakymų į klausimus nepateikė, siekiant objektyviau apibendrinti tiekėjų atsakymus, toliau bus vertinami tik 69 iš 100 apklaustų tiekėjų pateikti duomenys.

¹² Konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 28 d. MPĮNVDĮ stebėsenos pažymos Nr. 7D-1 (35) punktas. Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

Tiekėjų paaiškinimai dėl baudų taikymo praktikos

(26) Dauguma atsakymus pateikusių tiekėjų nurodė, kad sutartis, su jose nustatytais sankcijomis už sutarties sąlygų pažeidimus, pasirašyti pateikia MPI. Kitaip tariant, kaip teigia dauguma tiekėjų, baudų skyrimo ir sankcijų įtvirtinimo sutartyse sistema yra nustatoma tinklų vienašališkai ir darant spaudimą, kad bus reikalaujama nutraukti prekių tiekimą nesutikus su tokiomis sąlygomis. Papildomai jokių paaiškinimų, kodėl yra numatyti tokie baudų dydžiai (kaip sankcijų ekonominė išraiška), kaip pažymi respondentai, MPI nepateikia. Vienintelis paaiškinimas, anot tiekėjų – tokios sankcijos už sutarties sąlygų pažeidimus yra taikomos visiems tiekėjams vienodai.

(27) Tik keli respondentai nurodė, kodėl, jų manymu, MPI įtvirtina baudas sutartyse. Vienu atveju, tiekėjas pažymėjo, kad, kaip paaiškina MPI, baudos sutartyse yra numatytos tiekėjų darbo kontrolei užtikrinti. Kitu atveju, tiekėjas nurodė, kad MPI baudų įtraukimą į sutartis visada aiškina „tuščios vietos lentynoje“ kaina. Be jos, dar įvertinamas darbuotojų darbo laikas ir sąnaudos, administruojant neįvykdytą užsakymą, bei kiti užsakymų įvykdymo kontrolės ir sankcijų taikymo kaštai.

(28) Taip pat dauguma tiekėjų nurodė, kad procedūrų, pagal kurias būtų nagrinėjami ginčai dėl baudų skyrimo pagrįstumo, sutartyse su MPI konkrečiai nėra numatyta. Šį klausimą, t. y. ar neskirti baudą, ar sumažinti jos dydį, kaip teigia tiekėjai, atsižvelgus į tiekėjų pareikštas pretenzijas vienašališkai sprendžia mažmeninės prekybos įmonės. Be to, kaip paaiškėjo iš visų tiekėjų atsakymų, nė vienas tiekėjas į teismą, arbitražą ar kitas institucijas dėl baudų dydžio ar jų skyrimo pagrįstumo nesikreipė.

(29) Be to, dalies tiekėjų teigimu, sutartyse yra įtvirtinta nelygiateisė šalių atsakomybė. Anot tiekėjų jiems numatyti labai platūs baudų skyrimo pagrindai. Tuo tarpu MPI atsakomybė, tiekėjų teigimu, sutartyse nenumatyta jokiais atvejais, nei už užsakymų pateikimo klaidas, nei už ne laiku pateiktus užsakymus, klaidas informacinėje duomenų sistemoje, naujienų įvedimo vėlavimą, termino dėl prekės pirkimo nutraukimą nustatymą, nesant tiekėjo kaltės.

(30) Tiekėjų taip pat buvo prašoma pateikti nuomonę dėl sutartyse įtvirtintų, o taip pat ir praktikoje taikomų baudų poveikio tiekėjams ir mažmeninės prekybos rinkai. Be to, buvo teiraujamosi, kaip jie vertina skiriamų baudų pobūdį, dydį bei jų skyrimo tikslą.

Lentelė Nr. 1. Tiekėjų nuomonė dėl baudų įtvirtinimo sutartyse ir jų taikymo

Tinklai sustiprina padėtį santykiuose su tiekėjais	Negali įvertinti dėl padėties pokyčių	Papildomas tinklų spaudimas	Tinklų taikomos baudos yra sąžiningos	Taikomos baudos yra nesąžiningos	Tinklų taikomos baudos yra neadekvačiai didelės	MPI siekia užsitikrinti prekių tiekimą	Kiti mažmeninės prekybos rinkos dalyviai perima didžiųjų tinklų baudų skyrimo praktiką
1	2	3	4	5	6	7	8
16	5	5	3	10	60	22	20

(31) Kaip matyti iš lentelėje Nr. 1 pateiktų duomenų, 16 tiekėjų, tai yra 23 proc. iš atsakymus pateikusių 69, nurodė, kad mažmeninės prekybos įmonės įtvirtindamos baudų skyrimo tvarką ir jų dydžius sutartyse, tokiu būdu stiprina savo padėtį santykiuose su tiekėjais. Taip pat dalis tiekėjų, tai yra 5 iš 69 atsakymus pateikusių tiekėjų (tai yra 7 proc.) pažymėjo, kad nepriklausomai nuo to, ar baudos yra praktikoje taikomos ar ne, jie papildomai patiria MPI spaudimą derybose dėl prekių tiekimo sąlygų. Tuo tarpu 5 respondentai nurodė, kad negali įvertinti, ar baudų skyrimo ir jų dydžio nustatymas sutartyse sustiprina MPI padėtį santykiuose su tiekėjais.

(32) Apie trečdalis respondentų akcentavo, kad MPI baudomis siekia užtikrinti prekių tiekimą.

(33) Pastebėtina, jog net 60 tiekėjų, t. y. 87 proc. nuo 69 atsakiusių, yra nurodę, kad skiriamos baudos yra neadekvačiai didelės padarytiems sutarties pažeidimams. Iš jų 10 tiekėjų nurodė, kad vertina tokių baudų skyrimą kaip nesąžiningą MPĮ veiksmą. Ir tik 3 tiekėjai pažymėjo, kad taikoma baudų skyrimo ir jų dydžio įtvirtinimo sistema yra sąžininga, kad baudos yra skiriamos tinkamai pagal sutarties sąlygas.

(34) Dėl neadekvačiai didelių baudų pasisakę kai kurie tiekėjai akcentavo, kad dažniausiai baudos skiriamos už prekių tiekimo pažeidimus prekių akcijų metu. Kaip nurodė tiekėjai, visa atsakomybė už prekių užsakymų įvykdymą yra perkelta tiekėjams, tuo tarpu mažmeninės prekybos įmonės neatsižvelgia į tiekėjų galimybes įvykdyti užsakymus, reikalauja užtikrinti nepertraukiamą prekių tiekimą. Kaip nurodė tiekėjai, jie prekių kiekius planuoja remdamiesi pardavimų istorija, oro sąlygomis, planuojamais pardavimų skatinimo veiksmais, o MPĮ tokiais atvejais pateikia tik preliminarius prekių kiekius, kurie vienu atveju gali būti užsakyti mažesni, arba kitu atveju, be jokios papildomos informacijos gali padidėti iki 3-5 kartų. Visais atvejais, akcentavo tiekėjai, už tikslų užsakyto prekių kiekio pristatymo įvykdymą visa rizika ir atsakomybė perkeliama tiekėjui. Tais atvejais, kai užsakomas mažesnis nei planuotas kiekis, tiekėjai priversti prekes sandėliuoti ir, esant prekių ribotam tinkamumo vartoti terminui ar didėjant sandėliavimo išlaidoms, jas išparduoti žymiai pigiau. Kitais atvejais, tiekėjų teigimu, MPĮ užsako per didelius prekių kiekius, neįvertinę tiekėjų pajėgumo bei kitų aplinkybių, pavyzdžiui, prekių transportavimo ar gamybos sutrikimus, įvykdyti užsakymą. Tokiais atvejais, kaip nurodė tiekėjai, jie dėl objektyvių priežasčių negali įvykdyti užsakymų ir yra priversti mokėti dideles baudas. Tiekėjai akcentavo, kad mažmeninės prekybos įmonės disponuoja tikslesne prekių kiekiui nustatyti būtina informacija. Pavyzdžiui, apie MPĮ planuojamas taikyti nuolaidas, konkurentų akcijas tuo pačiu laikotarpiu ir pan. Tiekėjų nuomone, tokios informacijos valdymas turėtų sudaryti didesnes galimybes būtent MPĮ pateikti tikslesnius planuojamus prekių pardavimo kiekius arba prisiimti atsakomybę dėl užsakymo nevykdymo, kai tiekėjų pateiktas prekių kiekis buvo per mažas.

(35) Apie 4 proc. tiekėjų (3 iš atsakymus pateikusių 69) akcentavo (lentelės Nr. 1, 4 grafa), kad neadekvačiai dideli baudų dydžiai yra papildomas MPĮ pajamų šaltinis. Šiuo aspektu vienas respondentas atkreipė dėmesį, kad baudos, sumokėtos prekybos įmonėms, mokestinėje apskaitoje pripažįstamos sąnaudomis nemažinančiomis mokamo pelno mokesčio, todėl tiekėjai už sumokėtas baudas mažmeninėms prekybos įmonėms sumoka 15 proc. pelno mokestį. Tuo tarpu MPĮ gautas pinigines sumas iš baudų apskaito kaip neapmokestinamas pajamas ir nuo jų pelno mokesčio nemoka. Todėl, kaip teigė respondentas, MPĮ suinteresuotos tokiu būdu gauti pajamas.

(36) Dėl to, kad mažmeninės prekybos įmonės negali patirti tokių didelių nuostolių (žalos) pasisakė keli (2 iš 69 atsakiusių) tiekėjai. Jie nurodė, kad egzistuoja panašių prekių pakeičiamumas, t. y. vietoje vienos prekės vartotojas turi galimybę pasirinkti ir pasirenka kitą prekę. Kaip akcentavo vienas respondentas, MPĮ užsakymu rinkos ir vartotojų elgsenos tyrimus atliekančios bendrovės, pavyzdžiui, *Nielsen*, atlieka tyrimus¹³, kurių rezultatai parodo vartotojo elgseną dėl prekių tarpusavio pakeičiamumo. Anot tiekėjo, mažmeninė prekybos įmonė uždirbtų savo pelno maržą netgi tuo atveju, jeigu tiekėjas tam tikrų prekių ir nepristatytų, nes vartotojas greičiausiai pasirinktų kitą pakeičiamą prekę.

(37) Taip pat vienas tiekėjas akcentavo, kad MPĮ taikoma baudų skyrimo ir baudų dydžio nustatymo sistema apriboja mažesnių tiekėjų galimybes patekti į didžiuosius prekybos tinklus.

(38) Dauguma tiekėjų nurodė, kad dažniausiai baudos skiriamos už prekių tiekimo sąlygų pažeidimus, t. y. už:

- (a) pavėluotą prekių pristatymą;

¹³ Pastebėtina, kad atliekami prekių pakeičiamumo indekso skaičiavimai. Pakeičiamumo indeksas skaičiuojamas konkuruojančių prekių grupėje.

(b) pristatytą prekių kiekį, kuris neatitinka MPI užsakyto prekių kiekio, t. y. per mažas arba per didelis;

(c) neįvykdytą užsakymą.

(39) Kitą dalį baudų, kaip nurodė dauguma respondentų, sudaro tokie pažeidimai, kaip prekių ženklinimo klaidos ir netikslumai, klaidingai nurodytas prekių svoris ir kiekis pakuotėje, trumpesnis nei nurodyta sutartyje pristatytų prekių galiojimo terminas.

(40) Be kita ko, 20 respondentų pažymėjo, kad kiti mažmeninės prekybos rinkos dalyviai taip pat pradėjo taikyti panašią baudų įtvirtinimo tvarką sutartyse, nors praktikoje tokių baudų skyrimo dar netaiko.

(41) Taip pat apklausos metu buvo siekiama įvertinti ir tiekėjų, gavusių baudų, skaičių. Kaip matyti iš lentelėje Nr. 2 pateiktų duomenų, tiekėjų, gavusių baudas 2014 m. (nors už 2014 m. buvo pateikti negalutiniai duomenys) palyginus su kitais laikotarpiais, skaičius, vertinant jį visų mažmeninių prekybos įmonių turimų tiekėjų perspektyvoje, turėjo tendenciją mažėti. Be kita ko, tokią tendenciją 2014 m. pastebėjo ir kai kurie maisto prekių ir gėrimų tiekėjai, kurie nurodė, kad baudų skyrimo mažėjimą lėmė aktyvus valstybės institucijų vaidmuo vykdant MPIŅVDI įgyvendinimo stebėseną. Tačiau tiekėjų, kuriems pritaikytos sankcijos, dalis, kaip matyti, yra didelė ir, priklausomai nuo mažmeninės prekybos įmonės, siekia nuo penktadalio iki beveik pusės visų MPI tiekėjų.

Lentelė Nr. 2. Maisto prekių ir gėrimų tiekėjų, gavusių baudas, skaičiaus dalis tarp MPI tiekėjų

Metai	Tiekėjų, gavusių baudas, dalis bendrame tiekėjų skaičiuje		
	I prekybos tinklas, %	II prekybos tinklas, %	III prekybos tinklas, %
2012 m.	33	29	46
2013 m.	36	28	53
2014 m.	32	22	45

Mažmeninės prekybos įmonių paaiškinimai dėl baudų taikymo

(42) Siekdama visapusiškai įvertinti taikomų sankcijų mastą ir priežastis dėl kurių sutartyse jos yra įtvirtintos ir kaip jos taikomos praktikoje, Konkurencijos taryba raštu apklausė ir 4 didelę rinkos galią turinčias mažmeninės prekybos įmones.

(43) Išsamius atsakymus pateikė 3 MPI. Tuo tarpu viena mažmeninės prekybos įmonė – atsakydama daugiau dėmesio skyrė pozicijos dėl taikomų baudų tiekėjams gynimui ir nuomonės dėl MPIŅVDI keitimo būtinybės išsakymui.

(44) Apibendrinus mažmeninės prekybos įmonių paaiškinimus, išskirtinos šios baudų sutartyse su tiekėjais įtvirtinimo ir jų taikymo pagrindinės priežastys:

(a) mažmeninės prekybos įmonės atsakomybę už pavėluotą atsiskaitymą reglamentuoja teisės aktai, numatantys netesybų skaičiavimą, o netesybų ar baudų už tiekėjo pareigų nevykdymą joks įstatymas nenumato. Tiekėjo veiklos specifika nulemia, jog tiekėjams tenka santykinai daugiau įsipareigojimų, kurių įvykdymas yra būtinas sandoriui tinkamai užbaigti (prekes pristatyti laiku, užtikrinti tinkamą prekių kiekį, kokybę, ženklinimą, laiku informuoti apie įpakavimo ar svorio pasikeitimus ir pan.). Todėl mažmeninės prekybos įmonė santykius su konkrečiu tiekėju vertina platesniame kontekste. Tai lemia:

(i) operacijų gausa ir sudėtingumas;

(ii) atsakomybė prieš klientus, pirkėjus;

(iii) kyla rizika, jog tiekėjas pirmenybę ims teikti savo įsipareigojimams kitų pirkėjų atžvilgiu (dėl pelningesnio užsakymo, ar dėl sutartyse numatytų didesnių netesybų).

(b) į sankcijas tiekėjams žiūrima kaip į neišvengiamą būtinybę, kuri atsirado tiekėjams netinkamai vykdant sutartis. Pradėjus taikyti baudas, žymiai pagerėjo prekių pristatymai. Kai kurios MPI nurodo, kad pristatymo lygis 2009-2013 m. pagerėjo apie 6 proc. punktus;

(c) prekių pardavimo skatinimo akcijos planuojamos prieš itin ilgą laikotarpį – nuo 4 iki 12 savaičių. Kai MPI negauna viso užsakyto prekių kiekio laiku, ji patiria ne tik tiesioginius, su prekės negavimu susijusius nuostolius, bet ir maketavimo, reklaminio leidinio ruošimo, nuolaidos kitam (alternatyviam) produktui suteikimo ir kitas išlaidas. Dėl šių priežasčių kenčia mažmeninės prekybos įmonės įvaizdis, o galiausiai – ir galutinis vartotojas, kuris negali akcijos metu įsigyti planuotų prekių.

(45) Pagal pateiktus mažmeninių prekybos įmonių duomenis, apie 95 proc. visų tiekėjams skirtų baudų sudaro baudos už prekių pilną ar dalinį nepristatymą ir/ ar vėlavimą. Apie 5 proc. baudų tenka visiems kitiems baudų skyrimo atvejams, numatytiems sutartyse. Jie pakankamai reti ir paprastai skiriamos fiksuotos sumos baudos.

(46) Didieji mažmeninės prekybos tinklai akcentuoja, kad tiekėjams skiriama bauda yra ne nuostolių atlyginimas, bet viena iš netesybų formų. Jos tikslas yra prevencinis. Baudų dydis yra nustatomas vadovaujantis tuo, kad bauda bet koku atveju padengtų bent minimalius nuostolius ir, kad būtų pakankamo lygio tam, jog skatintų tiekėjus tinkamai vykdyti savo įsipareigojimus.

(47) Dvi MPI nurodė, kad, jų nuomone, baudų dydžio susiejimas su konkrečiai paskaičiuotais nuostoliais, kuriuos lemia tokie pažeidimai, yra sunkiai įmanomas.

(48) Kai kurios mažmeninės prekybos įmonės akcentavo, kad dėl baudų skyrimo pagrįstumo ir baudų dydžio tiekėjai turi galimybę kreiptis į teismą. Tik teismas yra kompetentingas spręsti baudų dydžio ir jų skyrimo pagrįstumą ir formuoti bei užtikrinti vienodą baudų, kaip sutarties sąlygų netesybos formos, praktiką.

(49) Be to, 3 MPI atkreipė dėmesį į tai, kad per pastaruosius 2014 metus didesnę dėmesį skyrė tiekėjų pretenzijų dėl baudų skyrimo ir jų dydžio nagrinėjimui. Šios MPI nurodė, kad labiau atsižvelgia į tiekėjų paaiškinimus dėl prekių tiekimo sutrikimo priežasčių. Jas įvertinę, MPI sumažino baudų dydžius arba iš viso jas anuliavo.

Apklausa dėl baudų taikymo apibendrinimas

(50) Apibendrinus tiekėjų pateiktus duomenis dėl baudų įtvirtinimo sutartyse bei jų taikymo, galima teigti, jog didžioji dalis atsakiusiųjų tiekėjų (60 tiekėjų) mano, kad baudos yra neadekvačios padarytiems sutarties pažeidimams, tačiau į teismus, arbitražą ar kitas institucijas dėl baudų dydžio ar jų skyrimo pagrįstumo nė vienas tiekėjas nėra kreipęsis. Tokius klausimus, jei tiekėjai pateikia pretenzijas, nors ir sutartyse nėra numatytos procedūros, vienašališkai sprendžia MPI.

(51) Be to, kaip matyti, tiekėjų teigimu, mažmeninės prekybos įmonės įtvirtindamos baudų skyrimo tvarką ir jų dydžius sutartyse, siekia užtikrinti prekių tiekimą. Kaip nurodo MPI, baudos tiekėjams yra numatytos ne nuostolių atlyginimo, o prevenciniais tikslais, t. y. kad skatintų tiekėjus vykdyti savo įsipareigojimus.

(52) Taip pat apibendrinus baudų analizės duomenis galima teigti, jog baudos yra skiriamos didelei daliai tiekėjų, ir dažniausiai už tiekimo procedūrų pažeidimus ir prekių specifikacijos reikalavimų nesilaikymą.

2.2.2. Kasmetinės apklausos rezultatai

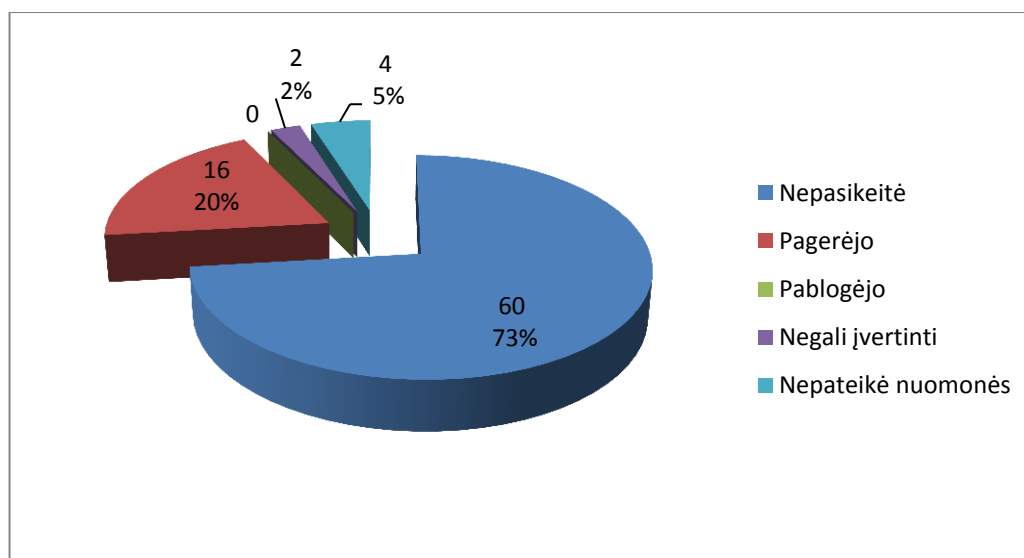
(53) Be kita ko, siekdama visapusiškai įvertinti prekybos tinklų ir tiekėjų santykius, Konkurencijos taryba kaip ir kasmet raštu apklausė maisto prekių ir gėrimų tiekėjus bei didžiuosius prekybos tinklus. Klausimai buvo pateikti 120 tiekėjų bei 4 didiesiems prekybos tinklams. Respondentų buvo teirujamasi dėl tiekėjų padėties santykiuose su didžiais prekybos tinklais pasikeitimų, o taip pat dėl esminių prekių tiekimo procedūrų bei prekių specifikacijos sampratos, teigiamų ar neigiamų įstatymo įgyvendinimo pasekmių, nuolaidų taikymo. MPI buvo apklausti dėl tiekėjų sudėties ir jų tiekiamų prekių skaičiaus pasikeitimo, esminių tiekimo procedūrų ir specifikacijų vertinimo. Taip pat buvo teirujamasi ir dėl pasiūlymų MPI NVDI tobulinimui.

Dėl tiekėjų padėties

(54) Tiekėjų buvo prašoma pateikti savo nuomonę dėl jų padėties pasikeitimo, įgyvendinus MPĮNVDĮ. Iš 120 apklaustų tiekėjų į Konkurencijos tarybos paklausimą atsakė 82 respondentai, t. y. 68 proc. bendro apklaustųjų skaičiaus. Apie padėties pokyčius nurodė daugiau nei 90 proc. Konkurencijos tarybai atsakymus pateikusių tiekėjų (76 iš 82, tai sudaro apie 93 proc. atsakymus teikusių respondentų arba 63 proc. bendro apklaustų tiekėjų skaičiaus).

Dėl tiekėjų padėties pokyčių pobūdžio

(55) Kaip matyti iš toliau pateikiamų duomenų (1 pav.), 73 proc. į klausimą atsakiusių respondentų (60 iš 82 respondentų arba 50 proc. visų apklaustų tiekėjų skaičiaus) nurodė, kad tiekėjų padėtis dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo nepasikeitė ar faktiškai nepasikeitė, kadangi mažmeninėms prekybos įmonėms taikomų nuolaidų lygis nemažėja. Dauguma iš pasisakiusių tiekėjų dėl to, kad jų padėtis nepasikeitė, pažymėjo, kad bendras faktinis nuolaidų lygis nors ir nežymiai, bet padidėjo apie 0,5-2 proc. Dauguma tiekėjų nurodė, kad šį padidėjimą lėmė bendras metinis ir mėnesinis apyvartos nuolaidų dydis, rinkodaros¹⁴ ir logistikos paslaugų mokėjimai, tačiau akcentavo, kad esamų nuolaidų sudėtis ir pobūdis nepasikeitė. Tiekėjai nurodė, kad didieji tinklai, nesutikus padidinti taikomų nuolaidų dydžio, tiesiog siūlo mažinti tiekiamų prekių asortimentą.

1 pav. Tiekėjų padėties pokyčiai.

(56) Dėl tiekėjų padėties pokyčių pasisakė ir MPI.

(57) Dvi iš jų nurodė, kad negali įvertinti tiekėjų padėties pokyčių. Tuo tarpu viena MPI nuomonės nepateikė.

(58) Visgi viena MPI akcentavo, kad nepastebėjo teigiamos įtakos tiekėjams. Šios MPI nuomone, daug tiekėjų Įstatymo nežino arba nesupranta, nevertina jo kaip teigiamo dalyko sau. MPI vertinimu, teigiama šio Įstatymo įtaka abejotina dėl kelių priežasčių.

(59) Pirma, kaip nurodo MPI, kad nebuvo įrodymų, jog iki MPĮNVDĮ priėmimo tiekėjų galimybės investuoti būtų apribotos dėl MPI veiksmų. MPI supratimu, rengiant Įstatymą prielaidos apie galimai neigiamą mažmeninės prekybos įmonės galios įtaką buvo grindžiamos ne Lietuvoje, o užsienyje atliktais tyrimais. Gautų rezultatų pritaikymas Lietuvos rinkai abejotinas dėl to, kad:

(a) nemaža dalis tiekėjų patys turi derybinę galią, nes veikia koncentruotose rinkose, ar yra didelių tarptautinių kompanijų (stiprių prekės ženklų) atstovai;

¹⁴ Didėja akcijų skaičius ir prekių pardavimai akcijų metu.

(b) nemaža dalis tiekėjų didelę savo prekių dalį eksportuoja už Lietuvos ribų. Tuo tarpu atlikti tiekimo rinkos tyrimą, kad būtų konkrečiai išsiaiškinta, kurių tiekėjų atžvilgiu gali pasireikšti MPI rinkos galios efektas, rengiant MPIŅVDI buvo atsisakyta.

(60) Antra, MPI nuomone, neformaliai kai kurie tiekėjai skundžiasi, jog dėl MPIŅVDI reikalavimų santykiai tarp tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonės tampa mažiau lankstūs, yra „biurokratizuojami“ (pavyzdžiui, dėl reikalavimo sudaryti susitarimus raštu). MPI nuomone, bet kuriuo atveju, pagrindinis investicijų buvimą ar nebuvimą apsprendžiantis faktorius yra ne MPI elgesys, bet reali konkurencinė situacija tiekimo rinkose.

Dėl MPIŅVDI įgyvendinimo naudos

(61) Atsakymuose 16 respondentų (t. y. apie 21 proc. iš atsakiusių į klausimą dėl padėties, apie 19,5 proc. nuo visų atsakiusių ir apie 13 proc. iš visų apklaustų tiekėjų skaičiaus) nurodė (1 pav.), kad jų, kaip tiekėjų, padėtis, įgyvendinus MPIŅVDI, pagerėjo. Šie tiekėjai taip pat pažymėjo, kad pagerėjo jų padėtis derybose su mažmeninės prekybos tinklais. Dauguma jų nurodė, kad nors derybose dėl naujų sutarčių sudarymo standartinių sutarties sąlygų keisti negali, tačiau tokios diskusijos vyksta. Dėl to, anot respondentų, gerėja pati derybų atmosfera. 5 iš 16 tiekėjų akcentavo ir tai, kad turi daugiau galimybių derėtis dėl prekybos tinklų siūlomų komercinių sąlygų. Dalis tiekėjų (10 iš 16) pakartojo ankstesnių metų stebėsenos metu pateiktus argumentus apie tai, kad didieji prekybos tinklai sudarydami pirkimo-pardavimo sutartis atsisakė reikalavimų mokėti už naujų parduotuvių atidarymą, taip pat ir kitų papildomų reikalavimų bei mokesčių, kurie kelia abejonių dėl jų atitikties Įstatymo reikalavimams; lanksčiau derina taikomą nuolaidų sistemą. Vienas tiekėjas nurodė, kad prekybos tinklai negrąžina jau įsigytų maisto prekių tiekėjams, nors Konkurencijos tarybos priimtų sprendimų svarbos neakcentavo.

(62) Vienas respondentas nurodė, kad dėl MPIŅVDI įgyvendinimo, vykdomos stebėsenos galėjo išsilaikyti rinkoje ir nepasitraukti iš didžiųjų tinklų, be to, tiesiogiai gavo pajamų, kurias galėjo skirti investicijoms į naujų produktų kūrimą.

(63) Dalis tiekėjų, t. y. 4 iš 82 arba apie 5 proc. respondentų atkreipė dėmesį į tai, kad dėl MPIŅVDI stebėsenos didieji mažmeninės prekybos tinklai sumažino taikomų sankcijų dydį. Be to, anot respondentų, sprenddami baudų skyrimo ir jų dydžio ginčus su tiekėjais, MPI labiau atsižvelgia į tiekėjų argumentus ir sumažina skirtas baudas arba jas iš viso anuliuoja.

Dėl Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo įgyvendinimo žalingumo

(64) Atsakymuose nė vienas respondentas nenurodė, kad jo, kaip tiekėjo, padėtis dėl MPIŅVDI įgyvendinimo ir (ar) vykdomos stebėsenos pablogėjo.

Dėl prekių tiekimo procedūrų ir prekių specifikacijos

(65) Taip pat, kaip minėta pažymos (53) pastraipoje, atliekamos kasmetinės stebėsenos metu tiek tiekėjų, tiek ir MPI buvo teiraujamasi ir apie esmines prekių tiekimo procedūras ir prekių specifikacijas.

(66) Atsakymuose kai kurie tiekėjai akcentavo, kad prekių tiekimo procedūros apima atskirus procesus, pradedant prekių užsakymu, baigiant prekių pristatymu. Šie procesai visumoje sudaro vientisą prekių tiekimo grandinę. Be vienos ar kitos procedūros, kaip teigia respondentai, negalėtų būti įgyvendinamas prekių tiekimas apskritai. Todėl, anot tiekėjų, vadovaujantis kiekvienam tiekėjui būdinga prekių pristatymo sistema, turėtų būti vertinamos ir analizuojamos ne atskiros prekių tiekimo dalys, o visas procesas bendrai.

(67) Dauguma tiekėjų nurodė, kad su MPI sudarytose sutartyse detalčiai apibrėžiamas visas prekių tiekimo procesas ir jo principai, t. y. prekių užsakymo pateikimo tvarka, prekių gabenimo reikalavimai, prekių pristatymas, prekių iškrovimas ir priėmimas.

(68) Dauguma tiekėjų pasisakė, kad tiekimo procedūros ir prekių specifikacijos sutartyse yra aiškios ir suprantamos, kad jos yra visos esminės, neišskiriant jų pagal svarbą. Vis dėlto kaip galima matyti iš tiekėjų atsakymų, dalis tiekėjų išskiria dvi esmines prekių tiekimo procedūras: prekių užsakymo tiekėjui pateikimą ir prekių MPĮ pristatymą.

(69) Tiekėjai, be kita ko, atkreipė dėmesį, kad prekių specifikacijos yra nurodomos gamintojo, o MPĮ paprastai nurodo tokius bendrus reikalavimus kaip „prekių kokybė turi atitikti Lietuvos Respublikoje nustatytus ir gamintojo deklaruojamus standartus, o jeigu tokių standartų nėra – įprastinius reikalavimus, keliamus prekių pardavimui mažmeninėje prekyboje“, „prekės turi atitikti Lietuvos Respublikoje nustatytus saugaus gaminio kriterijus“ ar „prekės turi atitikti pardavėjo prekių pavyzdžius“ ir pan.

(70) Visgi keli respondentai nurodė, kad esminių tiekimo procedūrų ir prekių specifikacijos išskyrimas ir jų įtvirtinimas sutartyse nėra aiškus. Šie tiekėjai akcentavo, kad nėra aišku, kodėl būtent vienokios ar kitokios prekių tiekimo procedūros ir prekių specifikacijos yra įtvirtinamos sutartyse, nors ir atrodo logiškai pateisinamos pagal MPĮ taikomas prekių pristatymo sąlygas. Vienas tiekėjas atkreipė dėmesį į tai, kad negali nurodyti, kaip yra apibrėžiamos prekių tiekimo procedūros ir prekių specifikacijos, nes trūksta šių sąvokų paaiškinimų. Jo nuomone, taip pat nėra aišku, kas laikytina esmine prekių tiekimo procedūra ir prekių specifikacija.

(71) Tiekėjai taip pat išsakė savo nuomonę dėl to, ar sutartyse su MPĮ įtvirtintos prekių tiekimo procedūros ir prekių specifikacijos neriboja jų galimybių pateikti į rinką naujas prekes.

(72) Dauguma tiekėjų atsakymuose akcentavo, kad MPĮ reikalavimais prekių specifikacijoms neriboja prekių, įskaitant ir naujų, pateikimo į rinką. Tiekėjų teigimu, MPĮ tiekiamų prekių asortimentas formuojamas teikiant pasiūlymus dėl tam tikrų prekių įtraukimo į asortimentą mažmeninei prekybai. Taip pat pažymėjo, kad konkrečių reikalavimų prekių specifikacijoms nėra nustatyta.

(73) Vis dėlto kai kurie tiekėjai nurodė, jog kiekviena MPĮ yra suinteresuota prekiauti tik labai gerai ir pelningai parduodamomis prekėmis, todėl kiekviena iš jų yra nusistačiusi savo vidines asortimento formavimo (valdymo) taisykles. Jei kuri prekė nepateisina MPĮ lūkesčių ar neatitinka jų keliamų tikslų, ja tiesiog neprekiaujama. Tokiu atveju tiekėjas yra tik informuojamas, kad konkreči prekė buvo išimta iš apyvartos. Tos pačios taisyklės yra taikomos ir įvedant į rinką naują prekę: jei prekybos tinklas nemano, kad prekė gali būti sėkmingai parduota, ji tiesiog nėra įtraukiama į prekybos tinklo asortimentą. Paprastai MPĮ turi specialius tvarkaraščius skirtus kiekvienam tiekėjui (pagal prekių kategorijas), kuriuose numatyta, kada tiekėjai gali pasiūlyti rinkai naują prekę. Šių tiekėjų nuomone, MPĮ nustatomas naujų prekių įvedimo į rinką grafikas apriboja tiekėjų galimybes pateikti naujas prekes rinkai.

(74) Taip pat kai kurie tiekėjai atkreipė dėmesį, kad prekių tiekimo procedūros sudaro kliūtis prekėms laiku pateikti į mažmeninės prekybos vietas. Jie nurodė, kad prekių tiekimas „cross docking“ būdu, t. y. kai MPĮ nepalaiko prekių likučio sandėliuose, o prekės užsakomos ir pristatomos tik tuomet, kai jų trūksta lentynose, yra palankesnis MPĮ. Tuo tarpu vartotojui ribojamos galimybės įsigyti prekes pagal poreikius ir palankesne kaina akcijų metu.

(75) Kaip minėta, atsakymus dėl prekių tiekimo procedūrų ir specifikacijų teikė ir mažmeninės prekybos įmonės.

(76) Dvi MPĮ nurodė, kad prekių tiekimo procedūros, prekių tiekimo specifikacijos apibrėžtos tipinėje tiekimo sutartyje ir jos prieduose. Kai kurios pažymėjo, jog tiekimo procedūros apibrėžiamos priklausomai nuo prekių kategorijos, o prekių specifikacija – priklausomai nuo prekių savybių, pavyzdžiui, pieno produktams reikia +2C -+6 C temperatūrinio režimo.

(77) Kitos dvi MPĮ pateikė detalesnę prekių tiekimo procedūrų ir (ar) prekių specifikacijos apibūdinimą. Kaip pagrindines išskyrė:

(a) pristatymo laiko paklaida. Sutartyje pateikiami tikslūs laiko apibrėžimai, kurie yra reikalingi sureguliuoti srautus priimant prekes į centrinį sandėlį;

(b) pristatymo vieta. Sutartyje nurodoma prekių pristatymo vieta – centrinio sandėlio adresas arba konkrečių parduotuvių adresas; prekių priėmimas. Sutartyje nurodoma, kokie reikalavimai keliami transporto priemonėms, pristatančioms prekes; taip pat apibūdinami reikalavimai priimamoms prekėms;

(c) pakuotėms keliami reikalavimai. Sutartyje detalai išdėstomi transportuojamų prekių pakuotės reikalavimai, taip pat nurodomi reikalavimai dėl padėklų daugkartinio naudojimo (euro padėklų), vienkartinio (chep) bei industrinio¹⁵ naudojimo;

(d) prekių ženklavimas. Sutartyje numatyti standartiniai prekių ženklavimo reikalavimai. Prekės turi turėti kodą;

(e) prekių galiojimas. Priimamų prekių galiojimo terminai įtvirtinami sutartyje. Prekės su trumpesniu galiojimo terminu priimamos tik atskirai susitarus raštu.

(78) Taip pat viena mažmeninės prekybos įmonė atkreipė dėmesį į tai, kad MPĮNVDĮ nėra konkrečiai reglamentuota, kas laikytina pagrindinėmis procedūromis. Jų taikymui praktikoje nėra nustatyta aiškių kriterijų. Be kita ko, akcentavo, kad paprastai esminėmis laikytų tokias procedūras, kurių pakeitimas tiekėjams būtų susijęs su didelėmis papildomomis sąnaudomis ar didelių rizikų prisiėmimu.

(79) Kitos MPĮ esminėmis tiekimo procedūromis, prekių specifikacijomis įvardija visas sutartyse įtvirtintas prekių tiekimo sąlygas.

Dėl respondentų pasiūlymų Įstatymo ir jo taikymo tobulinimui

(80) Dalis respondentų (t. y. 5 iš 82 arba apie 6 proc. atsakiusių tiekėjų) nurodė, kad vykdomai stebėsenai stiprinti didesnę dėmesį reikėtų skirti prekių pirkimo-pardavimo sutarčių analizei, tyrimų dėl galimų Įstatymo pažeidimų skaičiaus didinimui. Dalis (t. y. 10 iš 82 arba apie 12 proc. atsakiusių) tiekėjų pasisakė dėl stebėsenos funkcijų praplėtimo. Pavyzdžiui, tiekėjai siūlo, jog Įstatymu būtų nustatyta ir kontroliuojama viršutinė leistina mažmeninės prekybos įmonėms taikomų nuolaidų, tokių kaip: apyvartos, logistikos, pakartotinės pakuotės nusidėvėjimo procento, riba. Kai kurie respondentai nurodė, kad iš viso būtų apriboti MPĮ reikalavimai suteikti papildomas įvairių rūšių nuolaidas ir mokėjimus. Šie respondentai akcentavo, kad su MPĮ turėtų būti deramasi tik dėl tiekiamų prekių kainos, nenustatant jokių kitų papildomų mokėjimų ir nuolaidų.

(81) Dauguma apklausoje dalyvavusių tiekėjų (t. y. 60 iš 69 arba apie 87 proc. atsakiusių apie baudas tiekėjų) taip pat pasisakė, kad mažmeninės prekybos įmonės taiko neproporcingai dideles baudas už kiekvieną prekių tiekimo pažeidimo atvejį ar kitus didmeninio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygų neatitikimo atvejus. Tiekėjai akcentavo, jog ypač neproporcingai dideles baudas didieji prekybos tinklai skiria už užsakymų prekių akcijoms neįvykdymą, kuomet prekių kiekiai užsakomi neatsižvelgiant į tiekėjo pajėgumus, o už jų nepristatymą skiriamos baudos, kelis kartus viršijančios galimai patirtus nuostolius. Kadangi Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatyme tiesiogiai nėra numatyti tokie draudžiami veiksmai, kurie apimtų ir nepagrįsto dydžio baudų skyrimą, dalis tiekėjų (tai yra 22 iš 69 arba 32 proc. atsakiusių apie baudas) siūlo praplėsti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje numatytų draudžiamų veiksmų sąrašą arba patikslinti jau esamą sąrašą. Dalis tiekėjų (tai yra 6 iš 69 arba 9 proc. atsakiusių apie baudas), be kita ko, nurodė, kad būtų nustatytas maksimalus skiriamų baudų dydis arba baudų dydis būtų pagrįstas konkrečiais patirtų nuostolių paskaičiavimu. Taip pat kai kurie tiekėjai siūlo apriboti baudų skyrimo atvejus įvertinus mažareikšmiškumą bei objektyvias sutarčių pažeidimo priežastis. Dalis tiekėjų (tai yra 7 iš 69 arba apie 10 proc. atsakiusių apie baudas) taipogi akcentuoja lygiaverčių sutarties sąlygų įtvirtinimą, kuomet mažmeninės prekybos įmonės įsipareigotų įsigyti konkrečius prekių kiekius per tam tikrą laikotarpį.

(82) Kai kurie tiekėjai nurodė, kad Konkurencijos taryba galėtų nustatyti prekių pirkimo-

¹⁵ Industriniai padėklai naudojami, kai prekės pristatomos per specifines sandėlio zonas, kuriose yra minimalus judėjimas ir prekės nesandėliuojamos.

pardavimo sutarties formą ir kontroliuoti pasirašomų sutarčių pagal šią formą atitiktį MPĮNVDĮ.

(83) Tuo tarpu kai kurie mažmeninės prekybos tinklai akcentavo, kad tiekėjai turi galimybę dalyvauti Gerosios praktikos principų įdiegimo ir taikymo vertikaliųjų santykių maisto produktų tiekimo grandinėje iniciatyvoje¹⁶. Šioje iniciatyvoje dalyvauja mažmenininkai ir tiekėjai, kurie savanoriškai susitaria laikytis geros verslo praktikos, įskaitant dėl baudų taikymo proporcingumo. Jeigu tiekėjas manytų, kad MPĮ taiko neproporcingas baudas, jis galėtų ginčyti baudą ar jos dydį šioje iniciatyvoje numatytu ginčų nagrinėjimo būdu.

(84) Mažmeninės prekybos įmonės taip pat akcentavo, kad jos susiduria su sunkumais įgyvendinant MPĮNVDĮ nuostatas, kadangi kai kurių Įstatymo nuostatų turinys nėra aiškiai apibrėžtas ir nėra aiškus šių nuostatų praktinis taikymas. Todėl, kaip nurodė MPĮ, jos pageidautų konsultacijų ir išaiškinimų¹⁷. Kartu mažmeninės prekybos įmonės išreiškė nuogąstavimą, kad dėl MPĮ kreipimosi aiškinantis MPĮNVDĮ nuostatas Konkurencijos taryba nepradėtų tyrimo dėl galimo pažeidimo.

(85) Viena mažmeninės prekybos įmonė pasiūlė MPĮNVDĮ tobulinti iš esmės. Anot jos:

(a) Įstatymas turėtų numatyti, jog prieš nustatant tam tikrus įpareigojimus turi būti atliekamas tiekimo/pirkimo rinkų tyrimas. Ribojimai taikomi tik tais atvejais, kai santykiuose tarp tam tikros prekės grupės tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių yra nustatomos realios problemos. Bet koku atveju, MPĮNVDĮ neturėtų būti taikomas MPĮ santykiams su tais tiekėjais, kurie patys turi derybinę galią;

(b) Įstatymo numatyti įpareigojimai turėtų būti taikomi tik tai tų MPĮ atžvilgiu, kurių mažmeninės prekybos rinkos dalis yra didesnė nei 15 proc. Taip pat būtų prasminga įvertinti galimybę diferencijuoti įpareigojimus priklausomai nuo rinkos dalies;

(c) reikėtų numatyti galimybę netaikyti atsakomybės už formalius pažeidimus, jeigu tai galima pateisinti objektyviomis priežastimis ar ekonominiu efektyvumu.

Kasmetinės apklausos apibendrinimas

(86) Apibendrinus tiekėjų bei mažmeninės prekybos įmonių pateiktus duomenis matyti, kad didelė dalis tiekėjų, tai yra 73 proc. iš atsakiusių tiekėjų, pasisakė, jog jų padėtis santykiuose su mažmeninės prekybos tinklais dėl Įstatymo įgyvendinimo nepasikeitė. Apie tai, kad MPĮNVDĮ neturėjo įtakos tiekėjų padėties pokyčiams, pasisakė ir MPĮ. Tačiau būta tokių tiekėjų, tai yra apie 20 proc. iš atsakiusių, kurie nurodė, kad jų padėtis pagerėjo.

(87) Be kita ko, apibendrinus tiekėjų atsakymus dėl esminių tiekimo procedūrų ar specifikacijų galima daryti išvadas, kad tiekėjai išskiria dvi esmines prekių tiekimo procedūras: prekių užsakymo pateikimą ir prekių pristatymą MPĮ. Tačiau iš tiekėjų apklausos rezultatų bei mažmeninės prekybos įmonių paaiškinimų galima būtų teigti, kad vis dėlto nėra visiškai aišku, kokios sutartyse įtvirtintos prekių tiekimo procedūros ir prekių specifikacijos yra esminės, kaip jos yra apibrėžiamos. Taip pat nėra aišku, kokiomis sutartinėmis nuostatomis yra įtvirtinamos esminės tiekimo procedūros, o kada vietoje jų yra pateikiamos prekių specifikacijos¹⁸.

¹⁶ Principles of Good Practice in vertical relationships in the Food Supply Chain initiative; <http://www.supplychaininitiative.eu/>.

¹⁷ Šiuo aspektu atkreiptinas dėmesys, jog Įstatymo nuostatų aiškinimą ir konsultacijas pagal kompetenciją turėtų teikti ne kontrolės institucija, bet maisto produktų ir gėrimų gamybos bei prekybos politiką formuojančios institucijos (Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija).

¹⁸ Atkreiptinas dėmesys, jog MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte nurodyta, kad mažmeninės prekybos įmonei draudžiama pakeisti esmines tiekimo procedūras ar prekių specifikacijas, apie tai nepranešus tiekėjui per sutartyje nustatytą terminą, kuris negali būti trumpesnis kaip 10 dienų. Todėl prekių didmeninio pirkimo-pardavimo sutartyse įtvirtinamos nuostatos turėtų būti aiškios ir tiekėjams suprantamos.

2.3. Ūkio subjektų skundai

(88) Pagal Įstatymo 6 straipsnį, inicijuoti tyrimus dėl galimų MPNVDĮ pažeidimų turi teisę asmenys, kurių interesai yra pažeisti, bei tiekėjų interesams atstovaujančios asociacijos. Pažymėtina, kad nei tiekėjai, nei juos atstovaujančios asociacijos nuo MPNVDĮ įsigaliojimo 2010 m. balandžio 1 d. nepateikė Konkurencijos tarybai nė vieno pagrįsto skundo dėl galimai padaryto Įstatymo pažeidimo.

III. Priėmus Įstatymą pasiekti tikslai

(89) Kaip nurodo Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 1 straipsnis, Įstatymo tikslas yra riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių rinkos galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą.

(90) Konkurencijos taryba, remdamasi vykdytų apklausų duomenimis ir atliktų tyrimų rezultatais negali vienareikšmiškai teigti, kad MPNVDĮ tikslas, riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą, yra pasiektas. Pažymėtina, kad 2014 m. buvo nustatyta, jog dvi MPI pažeidė Įstatymą. Tačiau kaip matyti iš aukščiau pateiktų tiekėjų atsakymų, didelė dalis apklaustų (60 iš 82 arba 73 proc. atsakiusių) tiekėjų nurodė, kad jų padėtis nepasikeitė. Be to, pažymėtina, kad kai kurių tiekėjų padėtis pagerėjo (16 iš 82 arba 20 proc. atsakiusių): tiekėjai santykiuose su mažmeninės prekybos įmonėmis įgavo tvirtesnes pozicijas, derybose dėl naujų sutarčių sudarymo lanksčiau ir skaidriau derinamos taikomos nuolaidų sistemos.

(91) Be to, atkreiptinas dėmesys, jog MPNVDĮ projekto aiškinamajame rašte¹⁹ buvo teigiama, kad įgyvendinus Įstatymą dėl palankesnių verslo sąlygų tiekėjai galėtų daugiau lėšų skirti investicijoms, naujų produktų kūrimui ir inovacijoms, taip pat būtų sudarytos galimybės didinti bendrą šalies perdirbamosios pramonės konkurencingumą. Kaip minėta pažymos (61) pastraipoje, vienas respondentas, be kita ko, nurodė, kad dėl MPNVDĮ įgyvendinimo, vykdomos stebėsenos tiesiogiai gavo pajamų, kurias galėjo skirti investicijoms į naujų produktų kūrimą.

IV. Neigiamos Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų įstatymo įgyvendinimo pasekmės

(92) Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad įgyvendinus Įstatymą galėtų atsirasti tokios galimos neigiamos pasekmės:

(a) didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės, siekdamos mažinti savo išlaidas prekių reklamai bei pardavimų skatinimui, gali mažinti tiekėjų skaičių ir sudaryti prekių tiekimo sutartis tik su stambiais, vartotojui jau gerai žinomais, tiekėjais, o tai gali sukurti palankias sąlygas nepagrįstai dominuoti rinkoje didiesiems tiekėjams, taip pat gali sumažėti parduodamų prekių asortimentas bei padidėti importuotų prekių lyginamasis svoris;

(b) galimas nežymus kainų augimas.

(93) Siekdama įvertinti, ar rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės nemažina tiekėjų skaičiaus ir nesudaro prekių tiekimo sutartis tik su stambiais, vartotojui gerai jau žinomais tiekėjais, Konkurencijos taryba apklausė 4 MPI dėl jų tiekėjų struktūros pokyčių.

¹⁹ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2.

Tiekėjų struktūros pokyčiai Mažmeninės prekybos įmonėse

(94) MPĮ maisto prekes ir gėrimus tiekia kelių tipų maisto prekių ir gėrimų tiekėjai:

- (a) ūkininkai ir žemės ūkio bendrovės;
- (b) maisto produktų ir gėrimų gamintojai;
- (c) didmeninės prekybos įmonės.

(95) Kaip matyti iš mažmeninės prekybos įmonių pateiktų duomenų, apie ketvirtadalį MPĮ tiekėjų sudaro didmeninės prekybos įmonės. Kita dalis – maisto produktų ir gėrimų gamintojai (perdirbėjai) ir ūkininkai bei žemės ūkio bendrovės.

(96) Išanalizavus MPĮ pateiktus duomenis matyti (lentelė Nr. 3), jog jų turimų tiekėjų skaičius sumažėjo, palyginus 2014 m. duomenis su 2012 m. duomenimis. Vienoje mažmeninės prekybos įmonėje net 10 proc. Dviejuose prekybos tinkluose tiekėjų skaičius sumažėjo, tačiau jų tiekiamų prekių skaičius, kaip matyti iš pateiktų duomenų, padidėjo. Dėl šios priežasties yra pagrindo teigti, kad šiuose tinkluose didesnę prekių asortimentą tiekia mažesnis tiekėjų skaičius, t. y. tinklai daugiau prekių įsigyja iš stambesnių tiekėjų. Kituose dviejuose tinkluose prekių įvairovė sumažėjo nežymiai. Tačiau viename iš jų, tiekėjų skaičius padidėjo, nors ir nežymiai. Šis tinklas, kaip galima suprasti, didina smulkesnių tiekėjų, pasiūlančių siauresnę prekių asortimentą, skaičių.

Lentelė Nr. 3. Tiekėjų ir jų tiekiamų prekių skaičiaus pokyčiai MPĮ 2012-2014 m.

I tinklas		II tinklas		III tinklas		IV tinklas	
Tiekėjų sk.pokytis, %	Prekių sk.pokytis, %	Tiekėjų sk.pokytis, %	Prekių sk.pokytis, %	Tiekėjų sk.pokytis, %	Prekių sk.pokytis, %	Tiekėjų sk.pokytis, %	Prekių sk.pokytis, %
-1,4	-2,8	+1,4	-2,6	-10	+6	-0,7	+5,7

(97) Kalbant apie mažmeninių prekybos įmonių tiekėjus, taip pat reikėtų pažymėti, jog prekes tinklams tiekia tiek Lietuvos, tiek ir užsienio (ne Lietuvos) maisto prekių ir gėrimų tiekėjai.

(98) Analizuojant MPĮ pateiktus duomenis (lentelė Nr. 4), nustatyta, kad užsienio tiekėjų skaičiaus vidutinė svartinė dalis sudaro apie 45 proc. tiekėjų 2012 m., atitinkamai – apie 44 proc. 2014 m. Kaip matyti, per analizuojamą laikotarpį užsienio tiekėjų dalis bendrame maisto ir gėrimų tiekėjų skaičiuje vidutiniškai sumažėjo apie 1 proc. punktą. Vertinant bendrą užsienio ir Lietuvos tiekėjų skaičiaus pasikeitimą visuose tinkluose kartu, pastebėta, jog bendras tiekėjų skaičius sumažėjo apie 3 proc. 2014 m. lyginant su 2012 m. duomenimis. Tuo tarpu analizuojant pagal tiekėjų nacionalinę sudėtį, nustatyta, kad užsienio tiekėjų skaičius sumažėjo 5 proc., o Lietuvos tiekėjų skaičius – 1 proc., palyginus 2014 m. ir 2012 m. duomenis.

Lentelė Nr. 4. Užsienio tiekėjų dalies tarp tiekėjų dinamika 2012-2014 m. pagal prekybos tinklus

Metai	Užsienio tiekėjų skaičiaus dalis mažmeninės prekybos tinkle, %			
	I	II	III	IV
2012	42	29	52	50,3
2013	44,7	26	49,7	46
2014	46,6	29,8	49,7	46,6

(99) Taigi apibendrinus, dėl galimos pirmosios neigiamos Įstatymo įsigaliojimo pasekmės galima teigti, jog didieji mažmeninės prekybos tinklai taiko skirtingą tiekėjų ir jų tiekiamų prekių asortimento formavimo politiką. Taip pat nėra gauta duomenų ir apie tai, kad tiekėjų skaičiaus mažėjimas būtų siejamas su didžiųjų mažmeninės prekybos tinklų lėšų mažinimu prekių reklamai ir pardavimo skatinimo veiksams.

(100) Be kita ko, atkreiptinas dėmesys, jog nei tiekėjai, nei didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės nenurodė, kad dėl MPĮNVDI įsigaliojimo buvo nutraukta didmeninio

prekių tiekimo sutartis bent su vienu tiekėju (tiekėjų bei MPI teigimu, didmeninio prekių tiekimo sutartys nutrauktos ar neprateštos buvo dėl kitų priežasčių, kurios nesusijusios su Įstatymo įsigaliojimu). Taigi, iš turimų duomenų negalima daryti išvados, jog būtent dėl MPĮNVDĮ įsigaliojimo atsirado aiškinamajame rašte numatytos neigiamos pasekmės: kai kuriose MPI sumažėjo tiekėjų skaičius bei parduodamų prekių asortimentas. Tuo tarpu importuotų prekių lyginamasis svoris taip pat nepadidėjo.

(101) Tuo tarpu kalbant apie galimą antrąją neigiamą Įstatymo įsigaliojimo pasekmę, t. y. nežymų kainų augimą, pagal pateiktus duomenis, vienareikšmiškai teigti, kad kurių nors produktų kainų didėjimui turėjo įtakos MPĮNVDĮ įgyvendinimas, negalima. Tiek tiekėjai, tik ir mažmeninės prekybos įmonės atsakymuose į Konkurencijos tarybos paklausimus aplinkybių, jog dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo patyrė nuostolių, kurie galėtų didinti tiekiamų produktų kainas, nenurodė.

(102) Kaip minėta aukščiau, nė vienas respondentas šiais metais nenurodė, kad jo, kaip tiekėjo, padėtis dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo ir (ar) vykdomos stebėsenos pablogėjo (palyginimui, 2011 m. apklausoje dalyvavę 2 respondentai buvo nurodę, kad jų padėtis pablogėjo)²⁰.

V. Įstatymo keitimo iniciatyvos

(103) Konkurencijos taryba Lietuvos Respublikos Vyriausybei yra pateikusi keturias metines Įstatymo stebėsenos pažymas.

(104) 2014 m. vasario 28 d. pažymoje²¹ Konkurencijos taryba išsakė nuomonę, jog turėtų būti tikslinami du MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies punktai.

(105) Remiantis atliktų tyrimų praktika, taip pat tiekėjų apklausos metu gautais duomenimis, buvo siūloma patikslinti MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą ir jį išdėstyti taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama reikalauti priimti neparduotas prekes, išskyrus atvejus, kai prekės gražinamos tiekėjui dėl jo kaltės.

(106) Taip pat buvo siūloma keisti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatą taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama sieti tiekėjo tiekiamų prekių kainas ir prekių tiekimo sąlygas mažmeninės prekybos įmonei su tiekėjo taikomomis kainomis ir prekių tiekimo sąlygomis tretiesiems asmenims.

(107) Be kita ko, buvo pateiktas pasiūlymas, jog turėtų būti tobulinimas stebėsenos mechanizmas, taip pat iškelta tiekėjų užslaptinimo idėja.

(108) 2014 m. pažymos pagrindu, t. y. atsižvelgus į dalį pasiūlymų bei Konkurencijos tarybos kitas pastabas, 2015 m. sausio 2 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė Lietuvos Respublikos Seimui pateikė Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 pakeitimo įstatymo projektą XIP-2694²² (nauja redakcija).

(109) Minėtu projektu pateikti pasiūlymai išlieka aktualūs ir šiuo metu.

VI. Išvados

(110) Įstatymo stebėsenos laikotarpiu (2014 metais) buvo priimti du sprendimai, kuriais Konkurencijos taryba pripažino MPĮNVDĮ pažeidimus.

(111) Didelė dalis tiekėjų, tai yra 73 proc. iš atsakiusių tiekėjų, 50 proc. visų apklaustų tiekėjų, pasisakė, kad jų padėtis santykiuose su mažmeninės prekybos tinklais nepasikeitė. Visgi

²⁰ Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vykdant 2011 m. stebėseną (pažyma patvirtinta 2012 m. kovo 1 d.) buvo apklausta daugiau ūkio subjektų nei vykdant 2012 m. (pažyma patvirtinta 2013 m. vasario 28 d.) ar 2013 m. stebėseną.

²¹ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

²² Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=493784&p_tr2=2.

nemaža dalis tiekėjų, tai yra apie 20 proc. iš atsakiusių į klausimą dėl padėties pokyčių santykiuose su didžiaisiais prekybos tinklais nurodė, kad jų, kaip tiekėjų, padėtis, įgyvendinus MPĮNVDĮ, pagerėjo.

(112) Įvertinus 2012-2014 m. mažmeninės prekybos įmonių tiekėjų struktūros pokyčius pastebimas bendras įmonių tiekėjų skaičiaus sumažėjimas, tačiau negalima teigti, kad sutartys sudaromos tik su stambiais, gerai vartotojui žinomais tiekėjais.

(113) Tiekėjai baudų adekvatumo ir proporcingumo klausimus nurodo kaip probleminius. Baudomis siekiama užtikrinti tinkamą prekių į MPI tiekimą bei prevenciškai atgrasyti tiekėjus nuo galimų sutarčių pažeidimų ateityje. Įvertinus tai, o taip pat stebėsenos metu surinktus duomenis, šiuo metu nėra pakankamo pagrindo teigti, jog šiuo aspektu turėtų būti tobulinamas Įstatymas.

(114) Atsižvelgus į vykdytos stebėsenos metu surinktus duomenis, nenustačius naujų aplinkybių, šiuo metu tobulinti Įstatymo nuostatas būtinybės nėra. Tačiau pabrėžtina, kad Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 pakeitimo įstatymo projektu XIP-2694, pateiktu Lietuvos Respublikos Seimui, pateikti pasiūlymai išlieka aktualūs ir šiuo metu.

Pirmininko pavaduotojas,
pavadojantis pirmininką

Elonas Šatas